

Overdenking in de Vesper op de Viering van het 70-jarig bestaan van de Bethelkerk, zondag 21 december 2008

voorganger: ds. J. van den Berg

'Verantwoording' van de vesper: Ik heb een verhaaltje in drieën, om de elementen te verklaren, waaruit dit slotdeel van deze dag is samengesteld.

1. Deze middag van de geschiedenis van deze kerk wou ik sluiten met een psalm die vertelt hoe God naar het verleden kijkt. Ik heb daar behoefte aan. We hoorden van de grote tijden van deze gemeente, toen de kerk eigenlijk zondag aan zondag nog te klein was. Van zo'n dag als vandaag gaan we straks wellicht naar huis met het pijnlijke verschil tussen vroeger en nu. Gevoel van hoe goed het vroeger was en we bezien het geknok nu, om het hoofd boven water te houden.

Hoe kijkt God naar de geschiedenis?
Psalm 78 beschrijft de gang van zijn

project om te wereld te redden voor het recht en de vrede. We lazen slechts een derde van die lange psalm. In totaal telt hij tweeënzeventig verzen. Ik heb hem voor u flink bekort, omdat je na dertig verzen al gauw zegt: Nou weet ik het wel! God is alsmat goed voor zijn volk, en nooit doet Israël het goede.

Ik vind Psalm 78 daarom een beetje een zeurpsalm. In mijn dagen in deze kerk hebben we hem nooit in zijn geheel gezongen.

Nog eens: God doet goed voor zijn volk, maar steeds is het volk ontevreden, en er wordt openlijk gesproken over Gods woede: maar steeds laat Hij zich verbidden om toch maar voor het volk genadig te zijn.

Wat mij wel boeit in deze psalm, is aan het eind het thema van de reductie. Kijkt u maar in het laatste stuk dat ik u gelezen heb. God die eindelijk wakker wordt, als ontwaakt hij uit een zware dronkemansroes. En dat Hij dan eindelijk een ferm besluit neemt. Dat God, nu met dat *hele* Israël zijn project niet lukt, hij gewoon de tien stammen loslaat. Dat wordt in de tekst verteld als gelezen wordt over Jozefs nakomelingen, en de stam van Efraïm. Die heeft Hij verafschuwd en niet gekozen. Maar Hij koos zich de stam van Juda en hij vestigt zich op de Sion te Jeruzalem.

Het laatste gezongen vers gaat dan nog zelfs een stapje verder. Het project van God voor recht en vrede wordt nu minder gefocust op een volk, maar Gods verkorene is nu David de Koning.

Mij valt dus op het thema van de reductie, het getalsmatig terugbrengen van degenen met wie God het waagt in de geschiedenis. Het wordt tot in den treure herhaald. Steeds zet God een project op en telkens blijkt het volk niet goed te responderen. Dan reduceert hij zijn kinderen, uiteindelijk ontwaakt hij in woede als een groggy held en brengt hij zijn project terug tot de ene David.

Ik vind dan ook dat wij dat hier mogen horen. Wij als volk van God hier bezig met, en ook lijdend onder de reductie. Bovendien weten wij nog van een hele geschiedenis *na* David. Nog meer weten wij: Ook van een opbloei en neergang van kerken in tijden en in plaatsen. Bij God is die reductie in de verkiezing een vast thema, en wij ervaren die reductie als een falen.

In het kerkblad *Kerk in Den Haag* zag ik dat de Zorgvlietkerk nu dichtgaat, ik heb dat ding nog zien bouwen. Wij zijn gemeente van Christus in een stad, waar elk jaar een kerk dichtgaat. Maar dat God dus steeds doorgaat, misschien wel onafhankelijk van het getal aan mensen dat zijn project steunt, ook dat is waar. Wij moeten zeggen: Waar het heengaat met de kerk en met Israel, God zal erin voorzien. Dat moet dus ons vrome antwoord op de geschiedenis zijn: God gaat altijd door, en waar het hem hier niet lukt, verkiest hij elders. Korea of Chili of waar dan ook.

2. Ik leg dat in uw midden, ook om te vechten tegen onze mismoedigheid. Die haal ik ook uit Huizinga, de schrijver van *Herfsttij der Middeleeuwen* een boek al uit 1919. Al te vaak houden wij van een middagje geschiedenis zo'n gevoel over van wat Huizinga beschrijft in de zin die ik liet afdrukken. Elke tijd laat in de

overlevering meer sporen na van leed dan van geluk. Er zit veel anecdotisch in geschiedenis, zeker als het goed verteld wordt. Maar, zodra je er persoonlijk bij betrokken bent, is wat mislukt is, wat geen doorgang vond, jouw ziel tot een last.

Met die mismoedigheid van Huizinga ben ik bezig in dit emeritaat, en ik lees dat om en om met de *Institutie* van Calvijn - drie dikke delen. En ik ervaar dat Calvijn een antwoord wilde geven op de rommel die de Middeleeuwen achterlieten. Ik wil weten wat die Middeleeuwen waren, omdat ik ook weten wil wat Calvijn bewoog om deze drie zwarte delen op te schrijven: *Institutie van de christelijke religie*. Wat een rommel moet het toen in de Europese geest zijn geweest, dat Calvijn zijn godsdienst het woord *Institutie* meegaf. Instelling, bouwwerk, hoe stevig moest het allemaal bij hem in elkaar zitten. Dat zegt iets over de ruïneuze geestesgesteldheid van de burgerij waarvoor dit denken bestemd was. Eerst: *Herfsttij der Middeleeuwen*, daarop volgde een instituering van een nieuw denken: protestantisme, als een vast gemetseld gebouw. U en ik, we komen allen daarvandaan. Calvijn is onze geschiedenis. Zeker bij haast alle predikanten die vóór mij deze kansel bestegen.

- Van Evert was een zeer Christelijk Historisch mens, haast overmatig nationaal denkend.

- Lekkerkerker was stevig confessioneel gebakken en werd hier in de Bethel tot deskundige inzake de gereformeerde liturgie en zo werd hij hoogleraar.

- Willem Nijenhuis schreef zijn grote boek over Calvijn, Calvinus oecumenicus: Calvijn is breder en groter dan wat we van hem gemaakt hebben.

- Alleen Joost Cohen Stuart versloeg Calvijn met het Oude Testament en liet bij u een vrolijke Joodse nasmaak achter.

Ik stel dat aan de orde, omdat vandaag den dag dit institutiedenken zich opnieuw in ons land manifesteert nu de ChristenUnie ons mede regeert. En ik kijk even in deze zwarte boeken en zeg: 'Nee niet meer zo, maar wel even anders!'

3. Want het derde van mijn verhaaltje is dat ik herhalen wil wat vanmorgen is gelezen. Dat is het centrale

element van de vreugde! Filippenzen 4, waar Paulus een paar mensen uit zijn geadresseerden persoonlijk aanspreekt en hen eraan herinnert dat ze het gebod van de vreugde hebben gekregen.

Euodia, zij die goed op weg is, en Syntyche lotsverbonden, ook Syzygus, samen onder één juk; ook Clemens nog wiens naam de betekenis heeft van zachtmoedig.

Eigenlijk vind ik dat al die mensen nogal oppassende namen dragen. Paulus legt hen op de vreugde te bewaren.

Ach, wij zijn dat toch ook? Oppassende mensen. Zo oppassend dat we haast zouden vergeten dat het in de buurt van God om de

vreugde gaat. Vreugde als gebod. Soms denkt de buitenwereld dan dat we verplicht zijn lollig te wezen. Dat is het niet. Het is de vreugde bewaren die God bij ons bewerkt, omdat hij doorgaat met zijn project, ook als er weinig mensen overblijven die dat met hem meewillen. Vreugde die we bewaren, ook als de reductie van geestelijk verbondenen ons de adem beneemt.

We horen nog eens de brieflezing van deze zondag. Kijk, dat is nou een mooi gebod, tegen de melancholie van de geschiedenis: Verheug U in de Heer te allen tijde! Want dat is het waarin het bij het Calvinisme is scheefgegaan: In de vreugde. Calvinisten zijn er droef van geworden. Nee, vreugde, verderop in deze tekst, uitmondend in vriendelijkheid, nota bene, vriendelijkheid. *Voor allen!* Verder een ontspannen onbezorgdheid, en wat er allemaal nog meer staat in het stuk van vanmorgen. Misschien is het wel een beetje een spagaat die we dan maken, het zij zo. Ach, de Heer zal ons er wel bij helpen.

Gebeden

Heer, we danken U voor hem,
Jezus Christus, Uw zoon, onze Heer,
dat hij zijn weg van vernedering gegaan is
om ons te verhogen,
op te trekken uit de droefenissen van de historie
uit onze eigen mismoedigheden
uit de noodlottigheden van de wereldgeschiedenis
al die oorlogen en geruchten van oorlog
al die honger en al die tegenslag voor de aarde.
Dat wij sinds Jezus Christus "van de vreugde" mogen zijn,
met blijdschap mogen denken van uw gemeente,
het volk dat ge liefhebt
en verkoren hebt
tot het ontvangen van uw heil

Heer, Gij weet
hoe wij tobben aan de geschiedenis
Hoe wij de leegloop van uw kerk
als een ramp ervaren
Hoe wij ook in deze kerk
veel mensen kwijtraakten
We verloren geliefden aan de dood,
ook aan het leven
en ook kinderen aan de tijdgeest.
Heer, hef ons op uit het getob
En doe ons in uw psalmen
deze tijd beter verstaan.

Doe ons te allen tijde van de vreugde leven,
die om Jezus Christus.
Ken ons, Heer,
als wij ons in deze stad vereenzaamd voelen,
gebrek hebben aan medestanders,
mensen, kinderen die het met ons van harte eens zijn.
En houd juist dan ons vrolijk
om onze Heer.
Juist dan hebben we nodig een kerk als deze.
Een huis als dit
dat spreekt van de morgen
als het avond lijkt te worden

Heer, blijf bij ons,
want het is avond en de nacht zal komen.
Blijf bij ons en bij Uw ganse kerk
aan de avond van de dag
aan de avond van het leven
aan de avond van de wereld.
Blijf bij ons met Uw genade en goedheid
met Uw troost en zegen
met Uw woord en sacrament
Blijf bij ons, wanneer over ons komt
de nacht van beproeving en van angst
de nacht van twijfel en aanvechting
de nacht van de strenge bittere dood
Blijf bij ons in leven en in sterven
in tijd en eeuwigheid - Amen